

Fred Kistenkas

VALUE CAPTURING

foto: Fred Kistenkas

Ik heb een tijdje in een Schotse doedelzakband in Wijk bij Duurstede gespeeld. Ik ken dit stadje aan de Lek daardoor redelijk goed en herinner mij dat oudere inwoners altijd blij waren met steenfabrieken en grondstoffenindustrie, want dan kon je als gemeente ook wat terugvragen en winst afromen. Nieuwere bewoners van buiten het rivierengebied waren sceptischer en vonden alleen al het woord 'industrie' verdacht ('Geen zandwinning in de Bosscherwaarden'), maar echte Wijkers wisten dat de gemeente voor planologische medewerking aan klei-, zand- of grindwinning altijd mooie dingen kon terugvragen zoals een zwemplas met strandje, een recreatiemeertje met aanlegsteigertjes, een zwembad met gratis zwemlessen of de inrichting van een heel nieuw natuurgebied: voor wat, hoort wat. Tegenwoordig heet dat *value capturing*.

Ik denk wel eens dat juist riviergemeenten met hun oude steenfabriekcultuur hier traditioneel handigheid in hebben. Een vaak aangehaald succesvoorbeeld is het onderhoudsfonds voor een recreatie- annex natuurplas in beheer bij de gemeente Cuijk, dat gevoed wordt met gelden van bouwzandwinner Koninklijke Smals. Al zo'n 45 jaar heeft Smals bijgedragen aan de ontwikkeling van de Kraaijenbergse Plassen in Cuijk aan de Maas in ruil voor zandwinning. Dat was dus *value capturing avant la lettre*.

Zojuist hebben we in Wageningen een onderzoek afgesloten waarin gekeken is of dit soort traditionele handigheidjes van die slimme riviergemeenten ook in andere sectoren dan steenfabrieken of bouwzandwinning en vooral ook tot alle andere gemeenten is doorgedrongen.¹ Tegenwoordig speelt immers veel rond windmolenparken en zonne-energie in het landelijk gebied: daar kun je als gemeente natuurlijk ook leuke dingen voor terugvragen. Wat dacht u van een splinternieuw bezoekerscentrum, een klein jachthaventje voor fluisterboten, een nieuw fietspadenstelsel, een uitkijktoren, een verhuurbaar natuurhuisje of inderdaad nieuwe natuur of juist het terugbouwen van het oude traditionele heggenlandschap of her-aanleg van ooibossen?

Nou, dat viel dus een beetje tegen. We kwamen zelfs gemeenten tegen die helemaal niks terug hadden gevraagd voor hun planologische medewerking voor plaatsing van windturbines. Soms was er een bescheiden gebiedsfondsje of werd er meebetaald aan een picknicktafel en een schapenhek rond het zonnepark. Juridisch is die terughoudendheid opmerkelijk, want de wet geeft juist zeer grote contractsvrijheid aan gemeenten om in een zogenoemde anterieure overeenkomst ('anterieur' omdat zo'n contract vooruitloopt op een eventueel exploitatieplan) allerlei mooie, desnoods bovenplanse dingen te bedingen. In het privaatrechtelijke overeenkomstenrecht geldt immers contractsvrijheid als basisprincipe. Die vrijheid biedt toch mooie mogelijkheden voor al die komende energieprojecten in het landelijk gebied, maar de bestuurspraktijk die wij tegenkwamen liet nog maar weinig ambitieuze value capturing zien.

Een uitzondering waren de plannen voor een zonnepark in Millingen aan de Rijn met zijn omvangrijke plangebied van tientallen hectares waar zoveel mogelijk rekening gehouden moet worden met natuur- en landschapselementen en ook het oude heggenlandschap weer teruggebouwd zou moeten worden. Dat kwam wellicht, zult u denken, doordat de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (de VNC van Jaap Dirkmaat) om de hoek zat en de dienstdoende gemeente (Millingen valt onder Berg en Dal) wellicht die hete adem in de nek voelde, maar u snapt dat ik denk dat het komt doordat Millingen aan de Rijn gewoon aan de rivier ligt. Geen doedelzakband daar zoals in Wijk, maar wel de oude steenfabriektraditie van het rivierenland met zijn voor wat, hoort wat.

fred.kistenkas@wur.nl

1 F.H. Kistenkas, D.A. Kamphorst, Value capturing in het landelijk gebied. Een verkenning van mogelijkheden en toepassing in vier praktijkvoorbeelden van zonne- en windenergie, WOt-rapport 148, Wageningen 2022. Te vinden op www.wur.nl

Agenda

29 juni
Online OBN Kennisuur Verbetering strooiselafbraak
www.natuurkennis.nl

5 juli
Praktijkdag Biodiversiteit en maaibeheer
naturio.nl

6 juli
Natuur ontwikkelen; De Groene Grens
locatie: Veenendaal
naturio.nl

24 augustus
BOSLES voor geïnteresseerde leken
www.klingenbomen.nl

4 september
Veldwerkplaats Herstel van de levensvatbaarheid van het gentiaanblauwtje
locatie Nationaal Park De Hoge Veluwe
www.natuurkennis.nl

7 september
Veldwerkplaats Bramen in het natuurbeheer
locatie Hummelo
www.natuurkennis.nl

7, 13, 14 & 28 september
Cursus Natuurlijke begrazing in de praktijk
www.freenature.nl

7 en 8 september
Cursus Geïntegreerd bosbeheer
www.klingenbomen.nl

14 september
Online OBN Kennisuur Verstoring van vogels door recreatie
www.natuurkennis.nl

20 september
BOSLES II vervolgcursus
www.klingenbomen.nl

22 september-4 oktober
9de Bodemdierendag
nioo.knaw.nl

27 september
BOSLES voor geïnteresseerde leken
www.klingenbomen.nl

29 september
15e editie Beheerdersdag
Locatie: landgoed Marienwaerd (Beesd)
<https://beheerdersdag.nl>